

УДК 336.71:330.567.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.80-16>**Новицька О.В.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічних фінансів
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6451-7808>

Савчук Т.О.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7801-8430>

Новицька С. В.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7513-0629>

Novytska Olena

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Public Finance
State Tax University

Savchuk Tetiana

First-level Higher Education Applicant
(Bachelor's Degree Applicant)
State Tax University

Novytska Sofia

First-level Higher Education Applicant
(Bachelor's Degree Applicant)
State Tax University

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

FINANCIAL SECURITY OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

У статті досліджено сучасний стан фінансової безпеки банківської системи України в умовах зростаючих внутрішніх і зовнішніх загроз, зокрема, в умовах воєнного стану, глобальних економічних змін та цифрової трансформації, визначено основні складові фінансової безпеки. Проаналізовано внутрішні та зовнішні загрози для банків, зокрема макроекономічну нестабільність, політичні ризики та вплив воєнного стану. Розглянуто вплив цифрових технологій на фінансову стабільність банків та необхідність удосконалення механізмів кіберзахисту. Досліджено роль державного регулювання у зміцненні фінансової безпеки, зокрема вдосконалення механізмів нагляду та контролю за діяльністю банківських установ. У статті також визначено основні напрями удосконалення нормативно-правового регулювання фінансової безпеки банків, розробки ефективних стратегій управління ризиками в банківському секторі та впровадження комплексних підходів до забезпечення фінансової стабільності.

Ключові слова: фінансова безпека, банківська система, внутрішні та зовнішні загрози, цифрова трансформація, воєнний стан, банківські операції, регуляторна політика.

The article addresses the contemporary state of financial security in the banking system of Ukraine, with particular emphasis on the growing internal and external threats the sector faces, especially martial law, global economic changes, and the ongoing digital transformation. The relevance of the topic is due to the growth of risks that threaten the stability of financial institutions, not only in Ukraine but also throughout the world, since the interconnectedness of modern financial systems makes them extremely vulnerable to various destabilizing factors. The article explores the various components that contribute to the financial security of banks, including liquidity, capitalization, solvency, asset quality, and the reliability of banking operations. Moreover, the article delves into the internal and external threats to banking security, such as governance issues within banking institutions, compliance with liquidity standards, and the erosion of public trust in the banking sector. On the external front, it identifies macroeconomic instability, political risks, inflationary pressures, and fluctuations in currency exchange rates as the main factors that can destabilize the banking system. Additionally, the article examines the role of digital transformation in shaping

the future of financial security. The rapid advancement of digital banking technologies, including mobile banking, internet banking, and POS terminals, presents both opportunities and risks for financial institutions. The growing reliance on digital platforms necessitates the development of robust cybersecurity frameworks to protect sensitive financial data and ensure the stability of banking operations. The article calls for a thorough assessment of the risks posed by the ongoing war, including cybersecurity risks, the impact of sanctions, and the potential loss of assets in conflict zones. The discussion underscores the necessity for a dynamic and multi-dimensional approach to financial security in the banking system, one that integrates both traditional risk management techniques and innovative solutions tailored to the rapidly changing technological and geopolitical environment.

Keywords: financial security, banking system, internal and external threats, digital transformation, martial law, banking operations, regulatory policy.

Постановка проблеми Фінансова безпека банківської системи впливає на стабільне функціонування національної економіки, особливої актуальності вона набуває в умовах воєнного стану, глобальних економічних криз та цифрової трансформації, що створюють нові виклики для банківської сфери. З огляду на це, наукове осмислення зазначеної проблематики є надзвичайно актуальним як з точки зору розробки стратегічних підходів до забезпечення стійкості банківської системи, так і з практичної позиції підвищення ефективності діяльності регуляторних і контрольних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової безпеки банківської системи України досліджували такі науковці, як О. Барановський та А. Лагно [1], які розкрили природу фінансової безпеки, Н. Блащук-Дев'яткіна та І. Бацман [2] проаналізували основні загрози безпеці банків. Методи оцінювання безпеки системи розглядали Н. Давиденко та В. Колодяжна [3], питання впливу економічної нестабільності висвітлює К. Зерницька [5]. Значний внесок у вивчення безпекових аспектів в умовах воєнного конфлікту зробили Н. Ситник і Я. Пріцак [7]. Варто зазначити, що у сучасній науковій літературі недостатньо опрацьованими залишаються питання впливу цифрових ризиків на фінансову стабільність банків, а також адаптаційних механізмів, що здатні забезпечити їхню стійкість до зовнішніх деструктивних факторів у довгостроковій перспективі.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження сучасного стану фінансової безпеки банківської системи України в умовах зростаючих внутрішніх і зовнішніх загроз, зокрема повномасштабної війни, глобальних економічних змін і цифрової трансформації фінансового сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність фінансової безпеки банківської системи полягає в її здатності забезпечувати безперерйне функціонування, стійкість до кризових явищ, а також своєчасне виявлення та нейтралізацію потенційних загроз. До основних складових фінансової безпеки належать ліквідність, капіталізація, платоспроможність, якість активів, надійність банківських операцій та ефективне регуляторне середовище.

Забезпечення фінансової безпеки банківської системи України є необхідною умовою для організації постійного безперервного руху фінансів, можливості розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між економічними агентами, забезпечення поступального та стійкого розвитку банківських установ, зниження рівня криміналізації економіки та недопущення відмивання брудних грошей і фінансування тероризму [6, с. 244].

Основною метою фінансової безпеки банку є забезпечення його конкурентоспроможності на ринку банківських послуг як на рівні окремої фінансової установи, так і в контексті функціонування банківської системи загалом, а також запобігання збитковості банківського сектору під впливом внутрішніх і зовнішніх загроз.

До внутрішніх загроз, характерних для банківської безпеки, Н.М. Давиденко, В.О. Колодяжна відносять такі фактори, як недосконалість організації системи управління банківською установою, невідповідність нормативним показникам ліквідності, зниження фінансової стійкості, втрата платоспроможності банків, а також зменшення рівня довіри населення до банківського сектору. Серед основних зовнішніх загроз для функціонування банківської системи можна виокремити макроекономічну нестабільність, складну воєнно-політичну ситуацію, недоліки нормативно-правового регулювання банківської діяльності, інфляційні процеси, значні коливання валютного курсу та інші чинники, що можуть негативно впливати на фінансову стабільність банківського сектору [3, с. 53].

О. Заячківська та О. Сиротюк стверджують, що фінансова безпека банківської системи є невід'ємною складовою економічної стабільності держави, оскільки вона безпосередньо пов'язана з ефективністю функціонування фінансового сектору та збереженням державних і приватних заощаджень. Дестабілізація банківської системи може призвести до макроекономічних дисбалансів, зниження довіри до фінансових інституцій, зростання рівня інфляції та девальвації національної валюти, що загрожує не лише економічній безпеці, а й загальній національній безпеці держави [4, с. 34]. Надійність банківської системи значною мірою залежить від рівня фінансової, грошово-кредитної та загальної економічної безпеки держави. Економічна нестабільність, відсутність дієвого фінансового регулювання, геополітичні ризики та кризові явища можуть спричинити значні загрози для стабільності банківської системи, знижуючи її здатність виконувати основні функції з акумулювання, розподілу та ефективного використання фінансових ресурсів.

Формуванню комплексної системи забезпечення фінансової безпеки у банківському секторі в його класичному розумінні перешкоджає низка об'єктивних та суб'єктивних чинників, О. Барановський та А. Лагно виділяють наступні:

– недостатній рівень наукового опрацювання проблеми – відсутність усталеного визначення фінансової безпеки, чіткої класифікації її видів та складових значно ускладнює формування цілісного методологічного підходу до її забезпечення, що знижує ефективність

регулювання у сфері банківської безпеки та унеможливає систематизований підхід до її дослідження.

– наявність численних викликів та загроз – сучасний банківський сектор функціонує в умовах значних внутрішніх і зовнішніх ризиків, які можуть мати як економічний, так і політичний, технологічний або соціальний характер.

– відсутність обґрунтованих підходів до оцінки рівня фінансової безпеки – недостатня розробленість індикаторів виміру фінансової безпеки та брак комплексних методів її оцінювання ускладнюють ефективний моніторинг фінансової стабільності банківської системи. Відсутність узгоджених заходів із забезпечення фінансової безпеки як на рівні банківської системи в цілому, так і в межах окремих її підсистем (комерційних банків, банківських груп, кредитних установ, фінансової інфраструктури тощо) створює значні труднощі у побудові дієвого механізму фінансової безпеки [1, с. 144–145].

На думку С. Теслюк, Н. Матвійчук, А. Левчук, фінансова безпека банківських установ у сучасних умовах визначається не лише класичними методологічними підходами, а й рівнем технологічного забезпечення банківської системи, що включає застосування цифрових алгоритмів обробки інформації та інтеграцію інтернет-мережових технологій у фінансові процеси. Використання сучасних інформаційних систем сприяє оптимізації операційної діяльності, підвищенню ефективності обміну даними, зменшенню часових витрат на здійснення фінансових транзакцій, а також формуванню стратегічних напрямів подальшої цифрової трансформації банківського сектору, водночас зростання рівня цифровізації зумовлює необхідність удосконалення механізмів кіберзахисту, оскільки підвищується ризик кіберзлочинності та несанкціонованого доступу до банківських інформаційних ресурсів, що вимагає розширення концептуальних підходів до кібербезпеки у сфері банківських послуг [8].

Активна імплементація інформаційних технологій та глобальна експансія інтернет-сервісів трансформують традиційні механізми надання фінансових послуг, забезпечують їхню автоматизацію та адаптацію до потреб сучасного цифрового суспільства. Застосування алгоритмічних моделей управління фінансовими процесами та скорочення витрат на обслуговування клієнтів завдяки цифровим платформам формують конкурентні переваги для банківських установ, що впроваджують високотехнологічні рішення. До найбільш поширених цифрових інструментів вітчизняного банківського сектору належать мобільний банкінг, інтернет-банкінг, POS-термінали та інші технологічні рішення, які сприяють оптимізації банківських операцій і підвищенню рівня фінансової доступності для користувачів. З огляду на динамічний розвиток цифрових фінансових технологій та зміну економічних парадигм доцільним є розроблення та впровадження системи аналітичних індикаторів, що дозволяють здійснювати комплексну оцінку рівня фінансової безпеки як окремих банківських установ, так і банківської системи загалом.

У процесі забезпечення фінансової безпеки банків важливу роль відіграє проведення систематичної інформаційно-аналітичної роботи. Результати цієї діяльності становлять основну умову для ефективного моніторингу та оцінки рівня фінансової без-

пеки, а також для детального аналізу чинників, що можуть впливати на стабільність банківського сектору [5, с. 98]. Збір, обробка та інтерпретація інформації про внутрішні та зовнішні загрози дозволяють виявляти потенційні ризики та оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Збройний конфлікт на території України створює серйозні виклики для функціонування банківської системи, зокрема через економічну нестабільність, ризики кіберзагроз та вимушене коригування регуляторної політики. Попри ці труднощі, завдяки ефективним заходам, вжитим Національним банком України (НБУ), банківський сектор демонструє високу стійкість та здатність до адаптації [7, с. 97]. Станом на 1 січня 2025 року в Україні функціонувало 62 банки, з яких 26 мали іноземний капітал, що свідчить про довіру міжнародних інвесторів до українського фінансового ринку. Хоча протягом 2024 року деякі банки припинили свою діяльність, загальний фінансовий результат банківської системи після оподаткування за 9 місяців 2024 року за даними Національного банку України становив 117,63 млрд грн, що на 7% більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Рентабельність капіталу банків зросла до 45,8%, що є показником ефективності їхньої роботи навіть в умовах кризи.

Н.З. Блащук-Дев'яткіна та І.В. Бацман зазначають, що забезпечення фінансової безпеки банківського сектору в умовах воєнного стану в Україні є комплексним завданням, що потребує як внутрішніх заходів, запроваджених самими банками, так і державної підтримки. Зміни, що відбуваються на ринку банківських послуг, зумовлені проблемами ресурсного забезпечення фінансових установ та викликами для їхньої стабільності, вимагають оперативного реагування та стратегічного планування [2, с. 111]. Насамперед необхідно удосконалювати нормативно-правове регулювання фінансової безпеки, адаптуючи законодавство до умов воєнного стану та післявоєнного відновлення, провести детальний аналіз та оцінити загрози, що виникли внаслідок військової агресії росії, зокрема ризиків кіберзлочинності, санкційного тиску та втрати активів у зонах бойових дій. Також потрібно переглянути методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків, що передбачає врахування змін у макроекономічному середовищі та нестабільності фінансових потоків; розробляти та впроваджувати ефективні програми мінімізації ризиків, що включають стратегії управління ліквідністю, механізми страхування фінансових операцій та створення антикризових резервів.

Висновки. Отже, фінансова безпека банківської системи – це важливий фактор стабільності національної економіки, особливо в умовах воєнного стану, глобальних економічних криз та цифрової трансформації. Забезпечення безпеки банків полягає в підтримці їхньої стійкості до кризових явищ, своєчасному виявленні та нейтралізації потенційних загроз. Серед основних складових фінансової безпеки виділяють ліквідність, капіталізацію, платоспроможність та надійність банківських операцій. Згідно з дослідженнями, основними внутрішніми загрозами для банків є невідповідність нормативним показникам ліквідності, зниження фінансової стійкості та втрата платоспроможності, а серед зовнішніх – макроекономічна нестабільність, політичні ризики та інфляційні процеси. Воєнний

стан створює додаткові виклики, зокрема економічну нестабільність та ризики кіберзлочинності, що потребує адаптації регуляторних заходів. В умовах сучасних викликів необхідно удосконалювати методики оцінки фінансової безпеки, враховуючи зміни в макроеконо-

мічному середовищі та кризові явища. Державна підтримка, адаптація законодавства та розробка ефективних програм мінімізації ризиків є необхідними умовами для забезпечення стійкості банківської системи України.

Список використаних джерел:

1. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів*. 3(72)/2022. С. 141–155. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49022/1/%D0%91%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%98%D0%99.PDF> (дата звернення: 04.04.2025).
2. Блашук-Дев'яткіна Н. З., Бацман І. В. Фінансова безпека банківської системи України. *Галицький економічний вісник*, 2023, № 6 (85). С. 104–112. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44099> (дата звернення 03.04.2025).
3. Давиденко Н. М., Колодяжна В. О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*. 2020. Випуск 40. С. 51–58. URL: <https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/688/676> (дата звернення 04.04.2025).
4. Заячківська О. В., Сиротюк О. Ю. Фінансова безпека банківського сектору України. *Вісник НУВГП*. 2023. Вип. 1 (101). С. 33–41. URL: <https://doi.org/10.31713/ve120234> (дата звернення 04.04.2025).
5. Зерницька К. О. Фінансова безпека банківської системи України в умовах економічної нестабільності. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу: тези доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Миколаїв, 20 травня 2024 р.) / Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 98–100. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18545> (дата звернення 04.04.2025).
6. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2021. № 1, С. 243–251. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82655/1/Mordan_Financial_Security.pdf (дата звернення 04.04.2025).
7. Ситник Н., Прицак Я. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 94–98. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761> (дата звернення 04.04.2025).
8. Теслюк С., Матвійчук Н., Левчук А. Фінансова безпека банківських установ в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3646/3575> (дата звернення 03.04.2025).

References:

1. Baranovskyi, O., & Lahno, A. (2022). Pryroda finansovoi bezpeky bankivskoi systemy [The nature of financial security of the banking system]. *Svit finansiv*, no. 3(72), pp. 141–155. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49022/1/%D0%91%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%98%D0%99.PDF> (Accessed April 4, 2025).
2. Blashchuk-Deviatkina, N. Z., & Batsman, I. V. (2023). Finansova bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy [Financial security of the banking system of Ukraine]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. (6) 85, pp. 104–112. Available at: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44099> (Accessed April 3, 2025).
3. Davydenko, N. M., & Kolodiazna, V. O. (2020). Otsiniuvannia finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy [Assessment of financial security of the banking system of Ukraine]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, no 40, pp. 51–58. Available at: <https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/688/676> (Accessed April 4, 2025).
4. Zaiachkivska, O. V., & Syrotyuk, O. Yu. (2023). Finansova bezpeka bankivskoho sektoru Ukrainy [Financial security of the banking sector of Ukraine]. *Visnyk NUVHP*, no. 1 (101), pp. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve120234> (Accessed April 4, 2025).
5. Zernytska, K. O. (2024). Finansova bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Financial security of the banking system of Ukraine in the context of economic instability]. *Rozvytok bukhgalterskoho obliku, audytu, opodatkuvannya ta finansiv: realii chasu: tezy dopovidei uchasnykiv vseukrainskoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii*, pp. 98–100. Mykolaivskiy natsionalnyi ahrarnyi universytet. Available at: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18545> (Accessed April 4, 2025).
6. Mordan, Ye. Yu., Zhuravka, O. S., Didenko, K. V., & Kravchenko, Ya. I. (2021). Finansova bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy: sutnist ta otsinka [Financial security of the banking system of Ukraine: essence and assessment]. *BIZNESINFORM*, no. (1), pp. 243–251. Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82655/1/Mordan_Financial_Security.pdf (Accessed April 4, 2025).
7. Sytnyk, N., & Pritsak, Ya. (2023). Bankivska systema Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta otsinka bezpeky [The banking system of Ukraine in the context of war: risks and security assessment]. *Molodyi vchenyi*, no. (6) 118, pp. 94–98. Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761> (Accessed April 4, 2025).
8. Tesliuk, S., Matviichuk, N., & Levchuk, A. (2024). Finansova bezpeka bankivskykh ustanov v umovakh tsyfrovizatsii [Financial security of banking institutions in the context of digitalization]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 60. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3646/3575> (Accessed April 3, 2025).